

PRIEDAI

TURINYS

Priedas nr. 1. Pranešimas Respublikinėje konferencijoje „Civilinė inžinerija ir geodezija“, Vilnius, 2010	82
Priedas Nr. 2. Mokslinis straipsnis Respublikinei konferencijai „Civilinė inžinerija ir geodezija“, Vilnius, 2010	85
Priedas Nr. 3. Ukmergės miesto teritorijos nekilnojamojo kultūros paveldo esamos būklės analizės brėžinys.....	96

Priedas nr. 1. Pranešimas Respublikinėje konferencijoje „Civilinė inžinerija ir geodezija“, Vilnius, 2010

**VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
Respublikinė konferencija „Civilinė inžinerija ir geodezija“
Pristatymas**

Kultūros paveldo objektų vizualinės apsaugos zonų nustatymas

Parengė: ISmf-09 gr. stud. V. Ulenskas
Darbo vadovas: doc. dr. E. K. Staniūnas

Vilnius 2010

Darbo objektas – nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apžvalgos galimybės.

Darbo tikslas – panaudojant geografinės informacinės sistemas (GIS) parengti metodiką, leižiančią įvairiais aspektais analizuoti kultūros paveldo objektų apžvalgos galimybes, visų pirma – paveldo vizualinės apsaugos zonų nustatymą.

Siekiant šio tikslo yra įgyvendinami tokie **uždaviniai**:

- ▶ Išanalizuojami nekilnojamojo kultūros paveldo vizualinę apsaugą reglamentuojantys dokumentai;
- ▶ Išnagrinėjama šiuo metu Lietuvoje taikoma kultūros paveldo objektų apsaugos zonų, rengiant miestų bendruosius ir specialiuosius (paveldosaugos) planus, metodika, atskleidžiami jos privalumai ir trūkumai;
- ▶ Išanalizuojama speciali mokslinė šiam klausimui skirta literatūra;
- ▶ Parengiama kultūros paveldo objektų stebėjimo vietų parinkimo metodika;
- ▶ Nustatomi ir apibūdinami užstatymo aukščio modeliavimo principai;
- ▶ Pademonstruojamos parengtos metodikos pritaikymo galimybės Ukmergės miesto pavyzdžiu.

Literatūros analizė

- ▶ Lietuvos Respublikos teisės aktai;
- ▶ Tarptautiniai dokumentai (konvencijos, memorandumai);
- ▶ Moksliniai žurnalai, straipsniai;
- ▶ Kiti šaltiniai (knygos, internetiniai puslapiai).

Pagrindiniai kultūros paveldo objektų vizualinės apsaugos zonų nustatymo etapai

1. Saugomų objektų, vertybių identifikavimas ir hierarchijos nustatymas;
2. Apžvalgos (stebėjimo) taškų nustatymas ir klasifikacija;
3. Vizualinių apsaugos zonų nustatymas ir juose taikytinų apsaugos priemonių parinkimas.

Saugomų objektų, vertybių identifikavimas ir hierarchijos nustatymas

Kultūros paveldo objektų atributinė informacija:

- ▶ G kodas;
- ▶ Tipas;
- ▶ Unikalus objekto kodas;
- ▶ Pavadinimas;
- ▶ Adresas;
- ▶ Vertingosios savybės;
- ▶ Objekto nuotraukos.

Apžvalgos taškų klasifikavimas

Apžvalgos taškus tikslinga klasifikuoti pagal šias charakteristikas:

- ▶ Apžvalgos taškų padėtis saugomų objektų atžvilgiu (išoriniai, vidiniai);
- ▶ Apžvalgos potencialas (ar matomas tik vienas konkretus objektas, ar daug objektų);
- ▶ Apžvalgos taško paskirtis (masinės apžvalgos taškai, kasdienės apžvalgos taškai);
- ▶ Apžvalgos taško vystymo, pritaikymo turizmui galimybės.

Apžvalgos taškų klasifikavimas

Vaizdas nuo Gedimino kalno (vidinis apžvalgos taškas; masinės apžvalgos taškas)

Vaizdas nuo Šeškinės kalvų (išorinis apžvalgos taškas; masinės apžvalgos taškas)

Vaizdas nuo Konstitucijos pr. (kasdienės apžvalgos taškas)

Apžvalgos taškų klasifikavimas

Apžvalgos taškų atributinė informacija:

- ▶ Apžvalgos taško įvardijimas;
- ▶ Apžvalgos taško rūšis, tipas ir pan.;
- ▶ Apžvalgos taško vieta;
- ▶ Apžvalgos kraštiniai objektai ar orientyrai;
- ▶ Apžvalgos spindulys (laipsniais);
- ▶ Panoramos gylio charakteristikos;
- ▶ Matomo vaizdo nuotraukos.

Apžvalgos taškų nustatymas

Apžvalgos taškų nustatymas

▶ Reljefas

Reliefo analizė

Suteikia galimybę pamatyti iš kokių miesto vietų nagrinėjamas objektas (ar jo dalys) gali būti matomas ir atvirkščiai.

Nagrinėjamos teritorijos trimatis modelis

Suteikia galimybę pamatyti realų vietovės vaizdą, įvertinti esamų ir būsimų statinių įtaką saugomiems miestovaizdžiams, papildoma informacija, gauta reljefo analizės metu.

Apžvalgos taškų nustatymas

Vaizdas nuo gatvės (Gedimino pr.)

Viešosios erdvės ("Svedbank" pastato terasa)

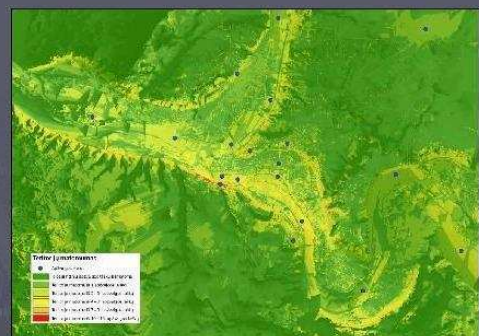

Miesto vartai (Ukmergės gatvė)

Turistiniai maršrutai (Apžvalgos aikštė Subačiaus g.)

Apžvalgos taškų nustatymas

Vizualinių apsaugos zonų nustatymas ir juose taikomų apsaugos priemonių parinkimas

Ačiū už dėmesį

Priedas Nr. 2. Mokslinis straipsnis Respublikinei konferencijai „Civilinė inžinerija ir geodezija“, Vilnius, 2010

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
Respublikinė konferencija „Civilinė inžinerija ir geodezija“

**NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO OBJEKTŲ VIZUALINĖS
APSAUGOS ZONŲ NUSTATYMAS**

Vaidas Ulenskas, vadovas doc. dr. Eugenijus K. Staniūnas

Magistrantas

Miestų statybos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas

El. paštas: vulenskas@gmail.com

Santrauka. Straipsnyje aptariami Lietuvos teisinės bazės, apsaugos metodikų, reglamentuojančių kultūros paveldo objektų vizualinę apsaugą, trūkumai. Aptariama autoriaus siūloma vizualinės apsaugos zonų nustatymo metodika. Įvardijami vizualinės apsaugos zonų nustatymo etapai. Siūlomi apžvalgos taškų paieškos principai, apžvalgos taškų klasifikacija. Aptariama, kokia informacija apie paveldo objektus ir apžvalgos taškus turėtų būti įtraukiama į ArcGIS sistemoje kuriamą bendrą nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, apžvalgos taškų ir vizualinių apsaugos zonų duomenų bazę.

Įvadas

Neretam žmogui šiandieninio modernaus, besivystančio miesto sąvoka yra neatsiejama nuo auštybinių pastatų statybos. Dangoraizgiai yra tapę miesto galios, modernumo simboliu. Toks požiūris ypač gajus tarp politikų ir verslo atstovų. Todėl nekeista, kad miestuose dygsta vienas už kitą aukštesni pastatai. Intensyvi miesto modernizacija ir daugiaaukštė statyba neretai sulaukia didelio paveldosaugininkų, o kartais ir pačios visuomenės, pasipriešinimo. Konfliktai tarp paveldosaugos institucijų, visuomenės, miesto plėtotojų ir kitų suinteresuotų grupių ypač aštrūs istoriniuose miestų centruose, kuriems būdinga tiek didelė paveldo objektų koncentracija, tiek ir naujos plėtros poreikis. Be kitų dalykų, ginčijamasi dar ir dėl to, matysis ar ne numatomas statyti objektas saugomų objektų fone, užstos jis juos ar neužstos, ir panašiai. Tenka pripažinti, kad šios diskusijos kyla ne be pagrindo, nes neretai naujieji stiklo ir plieno „milžinai“ ne tik kad atsiduria tarp apžvalgos taškų ir paveldo objektų, bet ir iškreipia miesto siluetą bei sumenkina miestovaizdžio vizualinę kokybę.

Priešasčių, kodėl susidaro tokia situacija, galima rasti daug ir įvairių. Viena iš jų - teisinės bazės, reglamentuojančios kultūros paveldo objektų vizualinių apsaugos zonų (kurių paskirtis ir yra apsaugoti paveldą nuo vizualinės taršos) nustatymą, nepakankamas išplėtojimas. Pagrindiniuose šiandien galiojančiuose nekilnojamojo kultūros paveldo vietų teritorijų planavime bei jo apsaugą nusakančiose teisės aktuose: Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme (Lietuvos... 2004), Teritorijų planavimo įstatyme (Lietuvos... 2004), Saugomų teritorijų įstatyme (Lietuvos... 2001) bei Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos zonų nustatymo taisyklėse (Nekilnojamojo... 2006), iš esmės yra apsiribojama tik vizualinės apsaugos zonų paskirties nusakymu. Šiek tiek plačiau apie šias zonas kalbama tik Saugomų teritorijų tipiniame apsaugos reglamente. Dar sudėtingesnė padėtis yra kalbant apie apžvalgos (stebėjimo) taškus, pagal kuriuos ir yra nustatomos apsaugos zonos. Šie taškai nėra įvardijami nė viename iš ankščiau minėtų teisės aktų. Verta paminėti, jog apžvalgos taškai dažnai minimi aukštybinių pastatų išdėstymo specialiųjų planų rengimo taisyklėse (Aukštybinių...2004) , nors jose nėra paaiškinta pati apžvalgos taško sąvoka.

Apibendrinant galima teigti, jog vizualinių apsaugos zonų reglamentavimas Lietuvos teisinėje bazėje yra nepakankamai aiškus - nėra taisyklių ar metodikos, kurios nurodytų kokiais metodais, priemonėmis turi būti nustatomos apsaugos zonos, o minėtų zonų nustatymo pagrįstumas ir teisingumas labiausiai priklauso nuo tuo užsiimančių specialistų kompetencijos. Todėl yra reikalinga sukurti kultūros paveldo objektų vizualinių apsaugos zonų nustatymo metodiką.

Siūlomi vizualinių apsaugos zonų nustatymo proceso etapai

Straipsnio autorius, išanalizavęs susiklosčiusią panašių klausimų sprendimo praktiką, siūlo šiuos kultūros paveldo objektų vizualinės apsaugos zonų nustatymo proceso etapus:

1. Saugomų objektų bei vertybių identifikavimas ir hierarchijos nustatymas;
2. Apžvalgos (stebėjimo) taškų nustatymas ir klasifikacija;
3. Vizualinių apsaugos zonų sukūrimas ir juose taikytinų apsaugos priemonių parinkimas.

Pirmajame etape turėtų būti atliekami šie veiksmai:

- 1.1. Miesto urbanistinės struktūros gamtinių ir antropogeninių elementų vizualinių ypatumų, kuriančių miesto vizualinį identitetą (Genius loci), natūrinis ir grafinis-analizinis tyrimai, (Daunora 2004), bei socialinis tyrimas;
- 1.2. Šių elementų vertybinės hierarchijos ir miesto vizualinio identiteto zonos nustatymas (Daunora 2004);

1.3. Vizualinio identiteto zonos svarbiausių charakteristikų (silueto, panoramų, daugiaplaniškumo, erdvinio raiškumo ir pan.) apibrėžimas. (Daunora 2004)

Antrajame etape turėtų būti atliekami šie veiksmai:

2.1. Apžvalgos taškų nustatymas, klasifikacija, atranka ir vaizdo išklotinių, iliustruojančių miesto vizualinio identiteto ypatumus, parengimas.

Toliau straipsnyje nagrinėjami paveldo vertybių identifikavimo ir apžvalgos taškų nustatymo etapai.

Saugomų objektų, vertybių identifikavimas ir hierarchijos nustatymas

Siekiant nustatyti apsaugos zonas, svarbiausia žinoti, ką tomis zonomis norime apsaugoti. Pagal rūšį kultūros paveldas yra skirstomas į kilnojamąjį ir nekilnojamąjį paveldą. Akivaizdu, kad vizualinės apsaugos zonas tikslinga nustatyti tik stacionariems objektams, t.y. nekilnojamajam kultūros paveldui. Pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą (Lietuvos... 2004), paveldas yra skirstomas į tris tipus:

1. pavienius objektus – vietas, statinius ar kitus nekilnojamuosius daiktus, turinčius vertingųjų savybių;
2. kompleksinius objektus – kultūros paveldo objektų grupes, reikšmingas savo visuma;
3. vietoves.

Straipsnio autorius siūlo likti prie šios paveldo klasifikacijos, nes ji atspindi nekilnojamojo kultūros paveldo sudėtį. Be to, tokia klasifikacija iš esmės atitinka ir Lietuvoje ratifikuotų tarptautinių konvencijų, tokių kaip Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija (Europos... 1999), Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija (Pasaulio... 2006) nuostatas.

Paprasčiausia situacija yra tuomet, kai norima vizualiai apsaugoti pavienius kultūros paveldo objektus. Taip yra todėl, kad pavienis objektas paprastai užima nedidelę teritorijos dalį, todėl lengviau užtikrinti jo matomumą. Kiek sudėtingesnė situacija yra su kompleksiniu objektu, nes jį sudaro keletas objektų ir yra užimama didesnė teritorija, todėl užtikrinti, kad iš apžvalgos taškų būtų matoma visa komplekso teritorija gali būti sudėtinga. Didžiausius sunkumus gali sukelti kultūros paveldo vietovių apsauga. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencijoje (Pasaulio... 2006) vietovės yra apibūdinamos kaip „žmogaus arba bendri gamtos ir žmogaus kūriniai bei plotai, įskaitant archeologines vietas, turintys išskirtinę visuotinę vertę istoriniu, estetiniu, etnologiniu ar antropologiniu požiūriu“. Tokios vietovės pasižymi vertingomis savybėmis, kurios yra būdingos visai teritorijai: architektūriniu stiliumi ir jo vienove, užstatymo morfotipu, gatvių sistema, po visą teritoriją pasklidusiais pavieniais

kultūros paveldo objektais ar jų kompleksais, savitais, tik tai teritorijai būdingais siluetais ir panoraminiais vaizdais ir kt. Dažniausiai tokios paveldo vietovės yra miestų senamiesčiai. Kad ir kokia vertybių gausa pasižymėtų kultūros paveldo vietovės, visgi yra būtina išskirti jose esančius vertingiausius ir labiausiai teritoriją charakterizuojančius bei identifikuojančius objektus ar vertybes (istorines dominantes). Toks objektų išskirimas padeda ne tik charakterizuoti teritoriją, bet galėtų sukonkretinti vizualinės apsaugos tikslus bei palengvinti jų nustatymą. Kriterijai, kuriais remiantis išskiriamos dominantės, gali būti labai įvairūs: autentiškumas, istorinė vertė, urbanistinė vertė ir kt. Tokių kriterijų išskirimas ir hierarchijos nustatymas nėra šio straipsnio tikslas, todėl plačiau jie nenagrinėjami.

Kultūros paveldo objektų aprašymas ArcGIS sistemoje

Į kuriamą kultūros paveldo objektų ArcGIS duomenų bazę turėtų būti įtraukta pagrindinė informacija apie kiekvieną paveldo objektą. Ši informacija turėtų būti naudinga ne tik paveldosaugos ar teritorijų planavimo specialistams, bet ir plačiajai visuomenei. Straipsnio autorius siūlo duomenų bazėje sukurti šiuos paveldo objektus aprašančius atributinius laukus:

- o Kultūros paveldo objekto tipas. (duomenų tipas – text) Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme kultūros paveldas pagal sandarą skirstomas į 3 tipus:
- o Unikalus kodas. (duomenų tipas – text) Tai kodas, kuris Kultūros paveldo vertybių registre priskiriamas kiekvienam kultūros paveldo objektui. Kiekvienas paveldo objektas turi jam skirtą unikalų kodą, pagal kurį galima jį atpažinti;
- o Pavadinimas. (duomenų tipas – text) Tai nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pavadinimas, esantis kultūros vertybių registre;
- o Adresas. (duomenų tipas – text) Tai objekto buvimo vieta. Jei tai yra objektas, neturintis adreso (paminklas, piliakalnis ir pan.), rašoma tik gatvė, šalia kurios šis objektas yra;
- o Fotofiksacija. (duomenų tipas – BLOB) Nekilnojamojo kultūros paveldo nuotrauka.

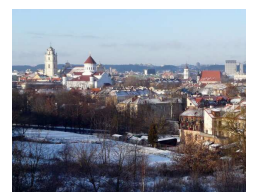
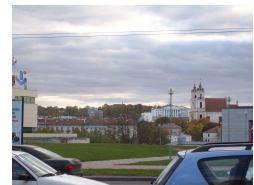
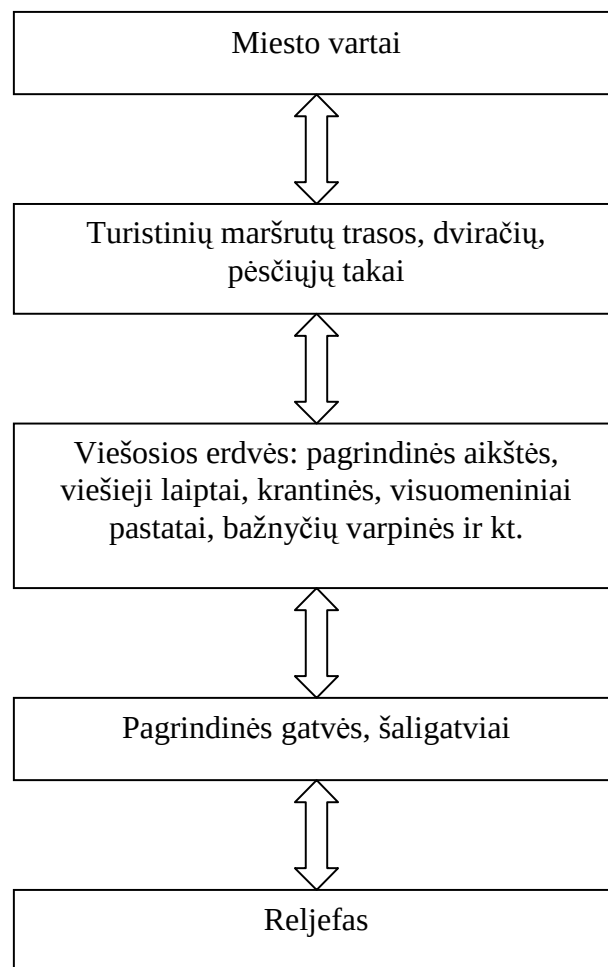
Esant poreikiui ir galimybėms gali būti sukurti papildomi atributiniai laukai, kuriuose aprašomos objektų vertingosios savybės, statybos metai, įtraukimo į kultūros vertybių registrą data ir kita reikalinga informacija.

Apžvalgos (stebėjimo) taškų nustatymas

Kai jau esame išsirinkę kokių objektų ar vertybių vizualinę apsaugą norime užtikrinti, tuomet reikia pradėti ieškoti būdų kaip tai padaryti, t.y. nustatyti stebėjimo taškus, iš kurių būtų galima apžvelgti paveldo objektus ar vertybes.

Akivaizdu, kad parenkant stebėjimo taškus didžiausias vaidmuo atitenka reljefui. Kuo nagrinėjama vietovė yra netolygesnė, tuo lengviau rasti taškų, iš kurių galima apžvelgti aplinkines teritorijas. Todėl dažnai apžvalgos taškais pasirenkamos kalvos. Taip pat ir paveldo objektai, esantys ant kalvų, pavyzdžiui Gedimino pilis, ne tik tampa gerai matomi iš žemesnių miesto vietų, bet ir patys tampa apžvalgos taškais. Tačiau ne visi miestai gali pasigirti kalvotu reljefu, o ir nuo kalvų atsiveriantis vaizdas ne visada būna toks, kokio tikimasi. Miestams, kurie yra lygumose, apžvalgos taškų paieška tampa sunkiu iššūkiu. Taigi, nors reljefas ir yra svarbiausias paieškos kriterijus, bet vien juo apsiriboti būtų trumparegiška.

„Intensyviausiai vizualiai naudojamos vietos mieste yra aikštės, keliai, gatvės, tiltai, krantinės, pėsčiųjų ir dviratininkų takai. Jie vadinami centrais bei ašimis ir jų visuma sudaro tiriamos teritorijos vizualinio naudojimo karkasą.“ (Kamičaitytė-Virbašienė 2005). Taigi, urbanizuotoje teritorijoje atliekant apžvalgos taškų paiešką, reikėtų atsižvelgti į visus minėtus elementus.

1 pav. Miesto elementai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama ieškant apžvalgos taškų

Pagrindinės gatvės, šaligatviai. Kaip jau buvo anksčiau užsiminta, tam tikrose gatvių, šaligatvių atkarpose gali atsiverti vaizdai į kultūros paveldo objektus. Tokiai galimybei susidaryti įtakos turi ne tik reljefas, bet ir užstatymas, augmenija bei kiti faktoriai. Kaip pavyzdžius galima paminėti Vilniaus Ozo g. ir Konstitucijos pr. bei nuo jų atsiveriančius Vilniaus senamiesčio vaizdus. Iš dalies šiai grupei galima priskirti ir Gedimino pr., kuriuo gale matoma Vilniaus katedra, jos bokštas. Svarbu paminėti tai, kad mažus automobilių, pėsčiųjų srautus generuojančias gatves, šaligatvius analizuoti būtų netikslinga ir neracionalu, todėl nagrinėjant šią miesto elementų grupę dėmesį reiktų sutelkti tik į pagrindines, t.y. didžiausius srautus generuojančias gatves.

Viešosios erdvės. Joms būdingas didelis miesto gyventojų ir svečių srautas. Nemaža dalis žmonių renkasi viešąsias erdves norėdami pailsėti, atsipalaiduoti, todėl atsiverianti miesto panorama tik padidina tokių vietų populiarumą. Prie šios grupės elementų galima priskirti ir bažnyčias, o tiksliau sakant, bažnyčių varpines. Kadangi maldos namai gana dažnai būna įtraukiami į kultūros paveldo objektų sąrašus, tai ir jų varpinės gali būti panaudojamos kaip apžvalgos taškai. Ypač tai taikytina senamiesčiuose, nes juose dominuoja nedidelis užstatymo aukštingumas ir varpinės neretai būna iškilusios virš kitų pastatų. Kalbant apie viešąsias erdves, čia atsiveria didelės galimybės naujų apžvalgos taškų kūrimui. Pavyzdžiu, kaip sukuriant naują apžvalgos tašką yra kartu sukuriamos ir naujos viešosios erdvės, galime laikyti naujojo Swedbank pastato, esančio Konstitucijos pr. (Vilnius), terasą, iš kurios atsiveria vaizdas į Vilniaus senamiestį.

Didelis dėmesys ieškant apžvalgos taškų turi būti skiriamas turistiniams maršrutams. Apžvalgos taškai pagal galimybes turėtų sutapti su turistiniais maršrutais.

Miesto vartais galime pavadinti įvažiavimus į miestą ar jo dalį. Tokie įvažiavimai reprezentuoja miestą ir formuoja pirmąjį įspūdį, todėl miesto vartams turėtų būti skiriamas didelis dėmesys. Kaip pavyzdį galima paminėti Ukmergės g. (Vilnius). Važiuojant šia gatve, į miesto centrą atsiveriantys senamiesčio vaizdai puikiai reprezentuoja Vilniaus senamiestį.

Tik išanalizavus ir įvertinus visus minėtus elementus galima sukurti visapusišką miesto apžvalgos taškų sistemą.

Apžvalgos (stebėjimo) taškų klasifikacija

Stebėjimo taškų klasifikavimas yra sudėtingas procesas. Nors stebėjimo taškų paskirtis yra gana aiški, tačiau jie gali vieni nuo kitų skirtis įvairiais parametrais: vieta miesto plane, apžvalgos galimybėmis, pritaikymo pažintiniam turizmui, išvystymo galimybėmis, lankytojų pobūdžiu ir potencialu ir kt.

Deja, šiandien apžvalgos taškai nėra klasifikuojami ar analizuojami, todėl daugelis jų, ypač mažesniuose miestuose, yra apleisti ir neprižiūrimi, o atskirais atvejais ir sunkiai prieinami miesto gyventojams ir svečiams. Todėl vienas iš pagrindinių šios metodikos kūrimo tikslų yra sukurti stebėjimo taškų klasifikaciją ir nustatyti šių taškų hierarchiją.

Stebėjimo taškus pagal jų padėtį saugomų objektų atžvilgiu būtų tikslinga išskirti į dvi pagrindines grupes:

1. Vidiniai stebėjimo taškai;
2. Išoriniai stebėjimo taškai;

Vidiniai stebėjimo taškai – tai taškai, vizualiniais ryšiais sujungiantys pačius paveldo objektus vienus su kitais. Pavienių ar kompleksinių kultūros objektų atveju tai tokie stebėjimo taškai, kurie iš vieno paveldo objekto leidžia pamatyti kitą arba kitus paveldo objektus ir (ar) visą saugomą teritoriją. Vietovės atveju vidiniai stebėjimo taškai – tai visi toje teritorijoje esantys stebėjimo taškai, leidžiantys apžvelgti joje esančius paveldo objektus ar vertybes.

Išoriniai stebėjimo taškai – tai ne paveldo objekto, komplekso ar vietovės teritorijoje esantys stebėjimo taškai. Šie taškai sudaro galimybę iš įvairių miesto vietų pamatyti saugomus kultūros paveldo objektus.

Kitas svarbus kriterijus yra apžvalgos taškų paskirtis, pagal kurią galimas toks skirstymas:

1. Masinės apžvalgos taškai;
2. Kasdienės apžvalgos taškai;

Masinės apžvalgos taškai pasižymi dideliu apžvalgos potencialu. Iš jų atsiveria plačiausios ir gražiausios miesto panoramos, svarbiausi kultūros paveldo objektai. Masinės apžvalgos taškai yra pritaikyti tiek miesto svečiams, tiek ir jo gyventojams, t.y. yra įtraukti į turistinius maršrutus, turi išvystytą reikalingą infrastruktūrą: informacines lenteles, suoliukus, žiūronus ir kt.

Kasdienės apžvalgos taškai – tai taškai, kurie dėl savo padėties negali būti vystomi ir pritaikomi turizmui. Geriausiai tokius taškus apibūdinantis pavyzdys būtų nuo gatvės, šaligatvio atsiveriantis vaizdas į paveldo objektus. Tokie taškai neįtraukiami į turistinius maršrutus, o yra labiau skirti miesto gyventojams ir turėtų būti fiksuojami tik tose miesto vietose, kurioms būdingi dideli gyventojų judėjimo srautai: pagrindinėse gatvėse, pėsčiųjų takuose, parkuose, pakrantėse ir kt. Tokie taškai gali būti realizuojami rengiant vaizdingų maršrutų schemas.

Dar vienas kriterijus, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra apžvalgos potencialas:

1. Matomas vienas konkretus objektas;
2. Matoma daug objektų.

Šis kriterijus yra svarbus tiek dideliems miestams, kurie pasižymi dideliu paveldo objektų skaičiumi ir jų verte bei koncentracija, tiek ir mažesniems miesteliams, kurie paprastai nepasižymi paveldo objektų gausa ar jų verte. Esant dideliam paveldo objektų bei potencialių apžvalgos taškų skaičiui, šis kriterijus pasitarnautų kaip taškų atrankos ir jų tarpusavio hierarchijos nustatymo priemonė.

Dar vienas kriterijus, į kurį reikėtų atsižvelgti parenkant stebėjimo taškus, yra konkretaus apžvalgos taško vystymo ir pritaikymo turizmui galimybės. Tai ypač aktualu, kai kalbama apie masinės apžvalgos taškus.

Apžvalgos (stebėjimo) taškų aprašymas ArcGIS sistemoje

Siekiant suinteresuotiems asmenims suteikti kuo daugiau informacijos apie kiekvieno apžvalgos taško savybes, ArcGis sistemoje visiems taškams siūloma sukurti atributinius įrašus. Atributinę lentelę galėtų sudaryti šie atributiniai laukai:

- o Apžvalgos taško įvardijimas (duomenų tipas – text);
- o Apžvalgos taško rūšis, tipas (duomenų tipas – text);
- o Apžvalgos taško vieta (duomenų tipas – text);
- o Apžvalgos taško kraštiniai objektai ir orientyrai (duomenų tipas – text);
- o Apžvalgos spindulys (laipsniais) (duomenų tipas – number);
- o Panoramos gylio charakteristikos (duomenų tipas – text);
- o Matomo vaizdo nuotraukos (duomenų tipas – BLOB).

Apžvalgos taško įvardijimas – tai taško pavadinimas.

Apžvalgos taško rūšis, tipas ir pan. Gali būti sukurtas vienas ar keli atributinės lentelės stulpeliai – pagal ankščiau aptartus kriterijus apžvalgos taškas priskiriamas vienai ar kitai taškų grupei, rūšiai, tipui ir pan.

Apžvalgos taško vieta – nusakoma apžvalgos taško padėtis. Tai gali būti konkretus adresas, jei apžvalgos taško vieta jį turi, kitu atveju gali būti naudojamas arčiausiai esančio objekto adresas ar gatvės pavadinimas.

Apžvalgos taško kraštiniai objektai ir orientyrai – nurodoma kokias objektais ar orientyrais prasideda ir baigiasi iš šio taško matoma panorama.

Apžvalgos spindulys (laipsniais) – nurodo kokių spinduliu horizontalioje plokštumoje yra matoma panorama.

Panoramos gylio charakteristikos – nurodoma kokie objektai yra matomo skirtinguose panoramos gyliuose (artimame, vidutiniame, tolimame).

Matomo vaizdo nuotraukos – iš apžvalgos taškų matomos panoramos fotofiksacija.

Stebėjimo taškai gali skirtis ne tik savo padėtimi mieste norimų matyti paveldo objektų, kraštovaizdžio atžvilgiu, bet ir juos supančia aplinka. Apžvalgos taškai, esantys bendrojo naudojimo paskirties teritorijose (aikštėse, parkuose, skveruose ir pan.), paprastai turi didelį vystymosi potencialą. Tokiems taškams galima įrengti informacinius standus, terasas, suoliukus ir kitus infrastruktūros elementus. Kiti apžvalgos taškai gali būti nuo gatvės, šaligatvio vairuotojams ar pėstiesiems atsiveriantis vaizdas. Tokiose vietose regyklų įrengimas būtų sudėtingas ir nereikalingas procesas.

Išvados

1. Apsaugos zonų reglamentavimas Lietuvos teisinėje bazėje yra nepakankamas - nėra aiškiai apibrėžta šių zonų įtaka miesto plėtros procesams, nepaaiškinta apžvalgos taškų sąvoka;
2. Kultūros paveldo objektų vizualinės apsaugos zonų nustatymo metodika yra silpnai išvystyta, nėra aiškiai apibrėžiama, kokiais metodais, priemonėmis turi būti nustatomos apsaugos zonos. Dėl to, minėtų zonų nustatymo pagrįstumas ir teisingumas tampa tuo užsiimančių specialistų sąžinės ir kompetencijos reikalu;
3. Straipsnyje aptarti apžvalgos taškų paieškos principai ir klasifikacija gali tapti pagrindu tolimesniam kultūros paveldo objektų vizualinės apsaugos zonų nustatymo metodikos kūrimui;

Rezultatai

1. Straipsnyje pasiūlyti kultūros paveldo objektų vizualinės apsaugos zonų nustatymo etapai;
2. Pasiūlyta kultūros paveldo objektų duomenų bazėje kaupiamos informacijos sudėtis;
3. Pasiūlyta apžvalgos taškų klasifikacija, jų paieškos principai, apžvalgos taškų duomenų bazėje kaupiamos informacijos sudėtis;

Literatūra

- Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. (Žin., 2004, Nr. 153-5571)
- Lietuvos respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 2001, Nr. IX-628);
- Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas (Žin., 1995, Nr. 107-2391; 2004, Nr. 21-617);
- Aukštybinių pastatų išdėstymo specialiųjų planų rengimo taisyklės. (Žin., 2004, Nr. 79-2811);
- Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos zonų nustatymo taisyklės (Žin., 2006, Nr. 61-2197)
- Saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai. (Žin., 2004, Nr. 131-4704);
- Dėl Aukštybinių pastatų išdėstymo specialiųjų planų rengimo taisyklių ir Kraštovaizdžio tvarkymo specialiųjų planų rengimo taisyklių patvirtinimo (Žin., 2004, Nr. 79-2811)
- Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija (Žin., 1999-11-25, Nr. 100-2896)
- Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija (Žin., 2006-06-30, Nr. 73-2766);
- Kamičaitytė-Virbašienė J., Leitanaitytė R. Kauno centrinės dalies Nemuno slėnyje miestovaizdžio architektūrinis formavimas. Urbanistika ir architektūra, ISSN, 2005, T 19, Nr. 1, p. 30-40;
- Daunora Z. Istorinių miestų vizualinio įvaizdžio plėtojimo klausimu. Urbanistika ir architektūra, ISSN, 2004, T 28, Nr. 4, p. 145-150

Priedas Nr. 3. Ukmergės miesto teritorijos nekilnojamojo kultūros paveldo esamos būklės analizės brėžinys

Ukmergės miesto teritorijos nekilnojamojo kultūros paveldo esamos būklės analizės brėžinys

M1:4.000

